

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ "การยอมรับการทำงานในระบบสมัยใหม่ของสตรีไทยมุสลิม : ศึกษากรณี สตรีไทยมุสลิมที่เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม จังหวัดปัตตานี" สามารถสรุปเป็นตอนๆ ได้ดังนี้ คือ

รายละเอียดทั่วไปเกี่ยวกับประชากรที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้ประชากรจากสตรีไทยมุสลิมที่เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดปัตตานี จำนวน 344 คน เมื่อได้ข้อมูลจากการเก็บแบบสอบถาม ได้สัมภาษณ์วิเคราะห์และตีความข้อมูล ตามสมมุติฐานที่วางไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. สาเหตุที่สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นเพราะสาเหตุทางด้านสังคมมากกว่าสาเหตุทางด้านเศรษฐกิจ ในขณะที่ สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย มีสาเหตุการเข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นสาเหตุทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าสาเหตุทางด้านสังคม
2. สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก จะมีความสันทัดรับผิดชอบต่อการทำงานนอกบ้านน้อยกว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย

3. สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก จะประสบปัญหาในการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ในด้านเพื่อนร่วมงาน ด้านกระบวนการทำงาน ด้านข้อกำหนดของโรงงานมากกว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย

4. สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก จะมีทางออกเมื่อประสบปัญหาต่อการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมน้อยกว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

เสนอรายละเอียด เกี่ยวกับสตรีไทยมุสลิมที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม

1. สาเหตุที่สตรีไทยมุสลิมเข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม

- พบว่า สตรีไทยมุสลิม ที่เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก มีสาเหตุการเข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมเพราะสาเหตุทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งประกอบด้วยไม่มีที่ดินทำกินมากที่สุด จำนวน 131 คน คิดเป็นร้อยละ 38.08 รองลงมา เป็นเพราะว่างจากการเกษตรและการประมง จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 6.10 ส่วนทำการเกษตรและประมงไม่ได้ผล จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 2.04 และที่สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก มีสาเหตุของการเข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมเป็นเพราะสาเหตุทางด้านสังคม ซึ่งประกอบด้วยมีความก้าวหน้าในการทำงาน สามารถมีเพื่อนมากขึ้น มีเกียรติ มีหน้าตาในสังคมและ รายได้ดี ปรากฏว่าไม่พบว่าสาเหตุดังกล่าวที่กล่าวมาแล้วนั้น เป็นสาเหตุให้สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งไม่เป็นที่ไปตามสมมุติฐานที่วางไว้

ทั้งนี้ เป็นเพราะว่า สตรีไทยมุสลิมที่เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก เป็นผู้ที่มีปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของวัฒนธรรมอิสลาม ประเพณีและกฎเกณฑ์ทางศาสนามีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตนของบุคคลสูงมาก ซึ่งสนับสนุนแนวความคิดของเวเบอร์ ที่ได้กล่าวไว้ว่า แนวคิดทางศาสนาที่จะนำไปสู่การพัฒนาแบบทุนนิยมคือ ความคิดแบบปัจเจกบุคคลนิยม เช่น การรู้จักคุณค่าของเวลา การตรงต่อเวลา ความเป็นผู้มีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียร การรู้จักประหยัด และความรักอิสระเสรี (ประจิตร, 2527 : 74) มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ซึ่งจะเด่นชัดมากสำหรับลัทธิโปรเตสแตนต์ แต่ในระบบความคิดศาสนาทางตะวันออก ภูมิปัญญาเดิมๆ มีความเด่นชัดนักในด้านดังกล่าวทางด้านเศรษฐกิจ ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาทางตะวันออก ที่มีบทบาทกำหนดความเชื่อ การปฏิบัติในชีวิตประจำวันในความศรัทธาโดยทั่วไปของสตรีไทยมุสลิม ต้องปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบของขนบธรรมเนียมประเพณี สตรีไทยมุสลิมผู้อยู่ในสภาพของภรรยา ต้องดูแลงานบ้านและครอบครัว การประกอบอาชีพไม่ใช่หน้าที่หลักของสตรีไทยมุสลิม ซึ่งงานเชิงสังคมวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ผู้ชายต้องเป็นฝ่ายหาเลี้ยงครอบครัว (ดลมนรชน และแวฮูเซ็ง, 2529) ซึ่งการที่สตรีไทยมุสลิมต้องเข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นเพราะความขัดสนทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งประกอบด้วย ภูมิปัญญาเดิมๆ ว่างจากการเกษตรและการประมง ทำการเกษตรและประมงไม่ได้ผลมากกว่า ความต้องการทางด้านสังคม ซึ่งประกอบด้วย ความก้าวหน้าในการทำงาน สามารถมีเพื่อนมากขึ้น มีเกียรติ มีหน้าตาในสังคม และรายได้ดี

- พบว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย สาเหตุของการเข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นสาเหตุทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งประกอบด้วย ทำการเกษตรและประมงไม่ได้ผล มากที่สุด จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 14.53 สาเหตุไม่มีที่ดินทำกิน จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 12.50 ว่างจากการเกษตรและการประมง จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 1.74 ซึ่งสตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย มีสาเหตุการเข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นเพราะสาเหตุทางด้านเศรษฐกิจ

เป็นจำนวน 99 คน เป็นสาเหตุทางด้านสังคม ซึ่งประกอบด้วย รายได้ดี จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 14.25 สามารถมีเพื่อนมากขึ้น จำนวน 17 คน สาเหตุเพราะมีความก้าวหน้าในการทำงาน จำนวน 16 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 4.94 และ 4.66 ตามลำดับ และเพราะมีเกียรติ มีหน้าตาในสังคม จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.20 ซึ่งสตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนาน้อย มีสาเหตุการเข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมเป็นเพราะสาเหตุทางด้านสังคม เป็นจำนวน 86 คน ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบสาเหตุการเข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมของสตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนาน้อย ระหว่างสาเหตุทางด้านเศรษฐกิจและสาเหตุทางด้านสังคมปรากฏว่า เป็นไปตามสมมุติฐานที่วางไว้ แต่ไม่มีความแตกต่างในด้านปริมาณมากนัก ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการที่สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนาน้อย ในบางส่วนมีการปรับตัวทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้มากและมีมุมมองทางด้านการทำงานในระบบเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันได้ดีพอสมควร ทั้งนี้เป็นเพราะว่าสตรีไทยมุสลิมที่เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ที่มีความเคร่งครัดในศาสนาน้อยเป็นผู้ที่ปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของวัฒนธรรมอิสลาม ประเพณีและกฎเกณฑ์ทางศาสนามีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตน ของบุคคลอยู่ในระดับที่ต่ำ เพราะฉะนั้นศาสนานี้ไม่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตนมากนัก ซึ่งสนับสนุนแนวความคิดของเวเบอร์ ที่ได้กล่าวไว้ว่า แนวคิดทางศาสนาที่จะนำไปสู่การพัฒนาระบบทุนนิยมคือ ความคิดแบบปัจเจกบุคคลนิยม เช่น การรู้จักคุณค่าของเวลา การตรงต่อเวลา ความเป็นผู้มีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียร การรู้จักประหยัด และความรักอิสระเสรี (ประจิด, 2527 : 74) มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ซึ่งจะเด่นชัดมากสำหรับลัทธิโปรเตสแตนต์ แต่ในระบบความคิดศาสนาทางตะวันออก ไม่มีความเด่นชัดนักในด้านดังกล่าวทางด้านเศรษฐกิจ ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาทางตะวันออก ที่มีบทกหนดความเชื่อ การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ในความศรัทธาโดยทั่วไปของสตรีไทยมุสลิมต้องปฏิบัติตน ให้อยู่ในกรอบของขนบธรรมเนียมประเพณีสตรีไทยมุสลิมผู้อยู่ในสถานภาพของภรรยา ต้องดูแลงานบ้านและครอบครัว การประกอบอาชีพไม่ว่าหน้าที่หลักของสตรีไทยมุสลิมซึ่งในเชิงสังคมวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีผู้ชายต้องเป็นฝ่ายหาเลี้ยงครอบครัว (ดลมนรจันและแวฮูเซ็ง, 2529) เพราะฉะนั้นการ

ที่สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนาน้อย ซึ่งศาสนามีอิทธิพลในการปฏิบัติตนในสังคม น้อยอยู่แล้ว จึงมีแนวความคิดที่มีความคล้ายคลึงกับบุคคลทั่วไปในระบบทุนนิยม ซึ่งแม้ว่า จากการศึกษาเป็นการยืนยันสมมุติฐานที่วางไว้ แต่ในส่วนสาเหตุทางด้านสังคมก็มีอยู่ใน ปริมาณที่สูงพอสมควร , ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สว่าง เลิศฤทธิ์ (2535) พบว่า คนงานสตรีไทยมุสลิมที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตบางอย่าง ให้เข้ากับยุคสมัย เช่น การแต่งกาย การใช้ภาษาสื่อสาร และการรับวัฒนธรรมจากสังคม เมือง เช่น ค่านิยมการทำงานนอกชุมชน ที่คนงานสตรีไทยมุสลิมเห็นว่าไม่จำเป็นที่อยู่กับ เหย้าเฝ้ากับเรือนเสมอไป สตรีไทยมุสลิมส่วนใหญ่ที่เข้ามาทำงาน มาจากครอบครัวพื้นฐาน ทางอาชีพเป็นชาวนา ชาวสวน และชาวประมง ระดับการศึกษาค่อนข้างต่ำ ชุมชนซึ่งเป็นที่ อยู่อาศัยของคนส่วนมาก เป็นชุมชนที่ได้รับผลจากการที่สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เปลี่ยนแปลงไปเช่น ชุมชนที่อยู่ริมทะเลมีปัญหาด้านสัตว์ทะเลลดปริมาณลง จนไม่เพียงพอต่อ การยังชีพ ชุมชนชาวนาประสบปัญหาภัยแล้งบางปี สภาพเช่นนี้เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิด การอพยพแรงงานจากหมู่บ้านเข้าสู่โรงงานอุตสาหกรรม

2. สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก มีความสาคัญรับผิดชอบในการทำงาน นอกบ้านน้อยกว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย

ด้านการมาถึงที่ทำงานก่อน หรือทันเวลาเป็นประจำ

พบว่า สตรีไทยมุสลิมที่เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ที่มีความเคร่ง ครัดในศาสนาแตกต่างกัน มีความสาคัญรับผิดชอบต่อการทำงานนอกบ้าน ทางด้านการมาถึง ที่ทำงานก่อน หรือทันเวลาเป็นประจำ แตกต่างกัน คือ สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดใน ศาสนามาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.4000 ในขณะที่สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.7826 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบจากค่าเฉลี่ยที่ปรากฏ พบว่า สตรีไทย

มุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก มีความสันทัดกับผิดชอบต่อการทำงานนอกบ้าน ด้าน การมาถึงที่ทำงานก่อนหรือทันเวลาเป็นประจำน้อยกว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดใน ศาสนาน้อย ซึ่งยืนยันสมมุติฐานที่วางไว้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สว่าง เลิศฤทธิ์ (2535) พบว่า คนงานสตรีไทยมุสลิมที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมมีการเปลี่ยนแปลงวิถี ชีวิตบางอย่าง ให้เข้ากับยุคสมัย เช่น การแต่งกาย การใช้ภาษาสื่อสาร และการรับ วัฒนธรรมจากสังคมเมือง เช่น ค่านิยมการทำงานนอกชุมชน ที่คนงานสตรีไทยมุสลิมเห็น ว่าไม่จำเป็นที่อยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือนเสมอไปในขณะที่สตรีที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก มีความหวาดหวั่นในการสูญเสียความบริสุทธิ์ทางศาสนา อันเนื่องมาจากปัจจัยแวดล้อมที่ ส่งผลกระทบต่อชุมชนมุสลิม ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจสังคม การเมือง การศึกษา การพัฒนาและ การศาสนา นั้นแสดงว่ายิ่งชาวไทยมุสลิมมีความเคร่งครัดในศาสนา มากขึ้นเท่าไร ก็ย่อม ที่จะมีความต้องการพิทักษ์ความบริสุทธิ์ทางศาสนา ตามหลักการที่ตนเองเชื่อมากเท่านั้น (สุรพงษ์, 2531 : 72) และสตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก มีความจำเป็น ที่จะต้องทำงานบ้านด้วย เช่น การหุงหาอาหาร การดูแลลูกๆ และยังคงต้องมีการปฏิบัติตาม หลักศาสนาอย่างเคร่งครัด เช่น การละหมาด การแต่งกาย จึงทำให้สตรีไทยมุสลิมที่มีความ เคร่งครัดในศาสนา มาก มาถึงที่ทำงานก่อนหรือทันเวลา หรือทันเวลาเป็นประจำน้อยกว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย

ด้านการมาทำงานเป็นประจำ

พบว่า สตรีไทยมุสลิมที่เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ที่มีความเคร่ง ครัดในศาสนาแตกต่างกัน มีความสันทัดกับผิดชอบต่อการทำงานนอกบ้าน ทางด้านการมา ทำงานเป็นประจำ แตกต่างกันคือสตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.5750 ในขณะที่สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.0000 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบจากค่าเฉลี่ยที่ปรากฏ พบว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัด

ในศาสนา มาก มีความสํานักรับผิดชอบต่อการทำงานนอกบ้าน ด้านการมาทำงานเป็นประจำ น้อยกว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย ทั้งนี้เนื่องจากสตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มากส่วนใหญ่มักจะมีครอบครัวแล้ว จึงมีความสํานักรับผิดชอบการทำงานบ้านน้อย บางครั้งต้องทำหน้าที่แทนสามี และดูแลลูกๆ จึงทำให้การมาทำงาน บางครั้งก็ขาดไปบ้าง และเงื่อนไขในการปฏิบัติตามหลักบัญญัติทางศาสนาและวัฒนธรรมอิสลาม เช่นการละหมาด ทำให้การมาทำงานเป็นประจำ จึงเป็นอุปสรรคในการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เพราะฉะนั้น ความสํานักรับผิดชอบต่อการทำงานนอกบ้านของสตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อยกว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย ในด้านการมาทำงานเป็นประจำ ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่วางไว้

ด้านการปฏิบัติตามข้อกำหนดของโรงงาน

พบว่า สตรีไทยมุสลิมที่เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ที่มีความเคร่งครัดในศาสนาแตกต่างกัน มีความสํานักรับผิดชอบต่อการทำงานนอกบ้าน ทางด้านการปฏิบัติตามข้อกำหนดของโรงงานแตกต่างกัน คือ สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.5250 ในขณะที่สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.0000 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบจากค่าเฉลี่ยที่ปรากฏพบว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก มีความสํานักรับผิดชอบต่อการทำงานนอกบ้าน ด้านการปฏิบัติตามข้อกำหนดของโรงงาน น้อยกว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย ทั้งนี้เป็นเพราะว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก จำเป็นต้องหลีกเลี่ยงในการทำงานในบางเวลา ในการปฏิบัติภารกิจทางศาสนา เช่น เมื่อถึงเวลาละหมาด ก็ไปละหมาดก่อนที่จะมาทำงานต่อ ซึ่งสนับสนุนแนวความคิดของเวเบอร์ที่กล่าวไว้ว่า แนวคิดทางศาสนาที่จะนำไปสู่การพัฒนาแบบทุนนิยมคือ ความคิดแบบปัจเจกบุคคลนิยม เช่น การรู้จักคุณค่าของเวลา การตรงต่อเวลา ความเป็นผู้มีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียร การรู้จักประหยัด และความรักอิสระเสรี (ประจิดร, 2527 : 74)

มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโต ของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ซึ่งจะเด่นชัดมากสำหรับลัทธิ
 ปรอทแดนสแตนท์ แต่ในระบบความคิดศาสนาทางตะวันออกไม่มีความเด่นชัดนักในด้านดังกล่าว
 ทางด้านเศรษฐกิจ ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาทางตะวันออก ที่มีบทกำหนดความเชื่อ การ
 ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ในความศรัทธาโดยทั่วไป ของสตรีไทยมุสลิมต้องปฏิบัติตามนัยที่อยู่ใน
 กรอบของขนบธรรมเนียมประเพณี สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก จึงมี
 ความสามารถรับผิดชอบต่อการทำงานนอกบ้านน้อยกว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดใน
 ศาสนาน้อย ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่วางไว้

ด้านการงานที่ได้รับมอบหมายเสร็จทันเวลาที่กำหนด

พบว่า สตรีไทยมุสลิมที่เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ที่มีความเคร่ง
 ครัดในศาสนาแตกต่างกัน มีความสามารถรับผิดชอบต่อการทำงานนอกบ้าน ทางด้านการ
 งานที่ได้รับมอบหมายเสร็จทันเวลาที่กำหนด แตกต่างกัน คือ สตรีไทยมุสลิมที่มีความ
 เคร่งครัดในศาสนา มาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.3563 ในขณะที่สตรีไทยมุสลิมที่มีความ
 เคร่งครัดในศาสนา น้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.7826 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบจากค่าเฉลี่ยที่
 ปรากฏ พบว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก มีความสามารถ
 รับผิดชอบต่อการทำงานนอกบ้าน ด้านการงานที่ได้รับมอบหมายเสร็จทันเวลาที่กำหนดน้อยกว่า สตรี
 ไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่วางไว้ ทั้งนี้เป็น
 เพราะว่าการที่สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย มีการปรับตัวเข้ากับ
 ระบบเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันได้ดี และสอดคล้องกับแนวความคิดของเวเบอร์ที่กล่าวไว้ว่า
 การทำงานด้วยความขยันขันแข็ง และประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ทำให้บุคคล
 ทำงานหนัก มีการแข่งขันและค่านิยมดังกล่าวกลายเป็นลักษณะค่านิยมของบุคคล การเติบโต
 ของระบบทุนนิยม เมื่อบุคคลมีการแข่งขันทำงาน (Victor Baldrige, 1980 : 346)

ด้านเมื่อเห็นสิ่งผิดปกติเกิดขึ้นในโรงงานแล้วบอกให้หัวหน้าทราบ

พบว่า สตรีไทยมุสลิมที่เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ที่มีความเคร่งครัดในศาสนาแตกต่างกัน มีความสามารถรับผิดชอบต่อการทำงานนอกบ้าน ทางด้านการที่เมื่อเห็นสิ่งผิดปกติเกิดขึ้นในโรงงาน แล้วบอกให้หัวหน้าทราบ แตกต่างกัน คือ สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนามาก - มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.4375 ในขณะที่สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.5109 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบจากค่าเฉลี่ยที่ปรากฏ พบว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก มีความสามารถรับผิดชอบต่อการทำงานนอกบ้าน ด้านการที่เมื่อเห็นสิ่งผิดปกติเกิดขึ้นในโรงงานแล้วบอกให้หัวหน้าทราบน้อยกว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย เป็นไปตามสมมุติฐานที่วางไว้ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า จากการที่สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก ไม่เคยทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมมาก่อนเป็นส่วนมาก จึงไม่ทราบว่าสิ่งใดที่เกิดขึ้นผิดปกติ เนื่องจากการทำงานต้องทำร่วมกับเครื่องจักรกลเป็นส่วนใหญ่ และที่สตรีที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก มีความหวาดหวั่นในการสูญเสียความบริสุทธิ์ทางศาสนา อันเนื่องมาจากปัจจัยแวดล้อม ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนมุสลิม ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา การพัฒนาและการศาสนา นั้นแสดงว่ายิ่งชาวไทยมุสลิมมีความเคร่งครัดในศาสนา มากขึ้นเท่าไร ก็ย่อมที่จะมีความต้องการพิทักษ์ความบริสุทธิ์ทางศาสนา ตามหลักการที่ตนเองเชื่อมากเท่านั้น (สุรพงษ์, 2531 : 72) จึงทำให้สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก มีความสามารถรับผิดชอบต่อการทำงานนอกบ้าน ในด้านการเห็นสิ่งผิดปกติเกิดขึ้นในโรงงานแล้วบอกให้หัวหน้าทราบน้อยกว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย

โดยรวมทุกด้าน

พบว่า สตรีไทยมุสลิมที่เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ที่มีความเคร่งครัดในศาสนาแตกต่างกัน มีความสันทัดกับผิดชอบต่อการทำงานนอกบ้าน โดยรวมทุกเรื่องแตกต่างกันคือ สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนามาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.6587 ในขณะที่สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.8152 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบจากค่าเฉลี่ยที่ปรากฏ พบว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก มีความสันทัดกับผิดชอบต่อการทำงานนอกบ้านโดยรวมทุกด้านคือ ด้านการมาถึงที่ทำงานก่อนหรือทันเวลาเป็นประจำ ด้านการมาทำงานเป็นประจำ ด้านการปฏิบัติตามข้อกำหนดของโรงงาน ด้านการทำงานที่ได้รับมอบหมายเสร็จทันเวลาที่กำหนด ด้านเมื่อสิ่งผิดปกติเกิดขึ้นในโรงงาน แล้วบอกให้หัวหน้าทราบน้อยกว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่วางไว้ ทั้งนี้ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ จวีวรรณวรรณประเสริฐและคณะ (2524) พบว่า ชาวไทยมุสลิมมีการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้จากงานวิจัยของ สว่าง เลิศฤทธิ์ (2535) พบว่า ชีวิตการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เริ่มขึ้นตั้งแต่เวลา 05.00 น. คนงานส่วนมากจะแต่งชุดทำงานออกจากบ้าน แต่ไม่ใช้แต่งครบเครื่องกล่าวคือ ใส่กางเกง เสื้อประจำโรงงาน หมวกและรองเท้า แต่ก่อนเข้าโรงงานต้องแต่งให้ครบเครื่อง เพราะกฎของโรงงานมีว่า เมื่อถึงโรงงานพร้อมที่จะทำงานได้ทันที นอกจากนี้ยังพบอีกว่า คนงานที่มีอายุ 30 ปีขึ้นไป และแต่งงานแล้ว ส่วนใหญ่จะไม่แต่งชุดทำงานออกจากบ้าน เพราะเกรงว่าคนเฝ้าคนแก่ในหมู่บ้านหาว่าแต่งตัวไม่ถูกต้องตามประเพณี ดังนั้นสตรีกลุ่มนี้ มักจะนุ่งกางเกงหางานแล้ว ผ่าถุงทับอีกชั้น และผ้าคลุมผมตามประเพณีปฏิบัติ ซึ่งสนับสนุนแนวความคิดของเวเบอร์ที่ได้กล่าวไว้ว่า แนวคิดทางศาสนาที่จะนำไปสู่การพัฒนาแบบทุนนิยมคือ ความคิดแบบปัจเจกบุคคลนิยม เช่น การรู้จักคุณค่าของเวลา การตรงต่อเวลา ความเป็นผู้มีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียร การรู้จักประหยัด และความรักอิสระเสรี (ประจิตร์, 2527 : 74) การทำงานด้วยความขยันขันแข็ง และประสบความสำเร็จ

ในหน้าที่การงาน ทำให้บุคคลทำงานหนัก มีการแข่งขันและค่านิยมดังกล่าวกลายเป็นลักษณะค่านิยมของบุคคล การเติบโตของระบบทุนนิยมเมื่อบุคคลมีการแข่งขันทำงาน (Victor Baldridge, 1980 : 346) มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ซึ่งจะเด่นชัดมากสำหรับลัทธิโปรเตสแตนต์ แต่ในระบบความคิดศาสนาทางตะวันออก ให้ความสำคัญเด่นชัดในด้านดังกล่าวทางด้านเศรษฐกิจ ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาทางตะวันออก ที่มีบทกำหนดความเชื่อ การปฏิบัติในชีวิตประจำวันในความสัมพันธ์โดยทั่วไปของสตรีไทยมุสลิม ต้องปฏิบัติตามที่อยู่ในกรอบของขนบธรรมเนียมประเพณี สตรีไทยมุสลิมผู้อยู่ในสถานภาพของภรรยา ต้องดูแลงานบ้านและครอบครัว การประกอบอาชีพไม่ใช่ว่าหน้าที่หลักของสตรีไทยมุสลิม ซึ่งในเชิงสังคมวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ผู้ชายต้องเป็นฝ่ายหาเลี้ยงครอบครัว (ดลมนรรัตน์และแวฮูเซ็ง, 2529) และสตรีที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มีความหวาดหวั่นในการสูญเสียความบริสุทธิ์ทางศาสนา อันเนื่องมาจากปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนมุสลิม ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจสังคม การเมือง การศึกษา การพัฒนาและการศาสนา นั้นแสดงว่ายิ่งชาวไทยมุสลิมมีความเคร่งครัดในศาสนามากขึ้นเท่าไร ก็ย่อมที่จะมีความต้องการพิทักษ์ความบริสุทธิ์ทางศาสนา ตามหลักการที่ตนเองเชื่อมากเท่านั้น (สุรพงษ์, 2531 : 72) จึงทำให้สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มีความสามารถรับผิดชอบต่อการทำงานนอกบ้านน้อยกว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา

น้อย

3. สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนาากประสบปัญหาในการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ในด้านเพื่อนร่วมงาน ด้านกระบวนการทำงาน ด้านข้อกำหนดของโรงงานมากกว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย

ด้านเพื่อนร่วมงาน

พบว่า สตรีไทยมุสลิมที่เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ที่มีความเคร่งครัดในศาสนาแตกต่างกัน ประสบปัญหาในการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ด้านเพื่อนร่วมงาน แตกต่างกันคือ สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.8188 ในขณะที่สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.8696 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบจากค่าเฉลี่ยที่ปรากฏ พบว่าสตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก ประสบปัญหาในการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ด้านเพื่อนร่วมงาน น้อยกว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน ที่วางไว้ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าสตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก มักจะมีการรวมกลุ่มเฉพาะที่เป็นไทยมุสลิมด้วยกันเป็นส่วนใหญ่ จึงเกิดปัญหาดังกล่าวขึ้นน้อยกว่าและจากการรวมกลุ่มเฉพาะที่มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่เหมือนกันเช่น ภาษาพูด จึงสามารถสื่อสารกันได้เข้าใจมากกว่ากลุ่มที่มีวัฒนธรรมแตกต่างจากกลุ่มของตนเอง และการที่สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มีความหวาดหวั่นในการสูญเสียความบริสุทธิ์ทางศาสนา อันเนื่องมาจากปัจจัยแวดล้อม ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนมุสลิม ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา การพัฒนาและการศาสนา นั้นแสดงว่ายิ่งชาวไทยมุสลิมมีความเคร่งครัดในศาสนา มากขึ้นเท่าไร ก็ย่อมที่จะมีความต้องการพิทักษ์ความบริสุทธิ์ทางศาสนา ตามหลักการที่ตนเองเชื่อ มากเท่านั้น (สุรพงษ์, 2531 : 72)

ด้านกระบวนการทำงาน

พบว่า สตรีไทยมุสลิมที่เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ที่มีความเคร่งครัดในศาสนาแตกต่างกัน ประสบปัญหาในการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ด้านกระบวนการทำงานแตกต่างกันคือ สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.9625 ในขณะที่สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.3261 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบจากค่าเฉลี่ยที่ปรากฏ พบว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก ประสบปัญหาในการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ด้านกระบวนการทำงานมากกว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่วางไว้ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าสตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก ไม่เคยมีทักษะในการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมมาก่อน จึงเกิดปัญหาในกระบวนการทำงานได้มากกว่า และการที่สตรีที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก มีความหวาดหวั่นในการสูญเสียความบริสุทธิ์ทางศาสนา อันเนื่องมาจากปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนมุสลิม ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา การพัฒนาและการศาสนา นั้นแสดงว่ายิ่งชาวไทยมุสลิมมีความเคร่งครัดในศาสนา มากขึ้นเท่าไร ก็ย่อมที่จะมีความต้องการพิทักษ์ความบริสุทธิ์ทางศาสนา ตามหลักการที่ตนเองเชื่อมากเท่านั้น (สุรพงษ์, 2531 : 72) และสนับสนุนกับแนวความคิดของเวเบอร์ ที่กล่าวว่า ประชาชนผู้ซึ่งอยู่ภายใต้ระบบทุนนิยม จะเห็นความสำคัญของระบบขนบธรรมเนียมประเพณีน้อยมาก เพราะขนบธรรมเนียมประเพณีและทุนนิยม จะมีความขัดแย้งทางด้านทัศนคติของบุคคล (Steven Vago, 1989 : 345) เพราะฉะนั้นสตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก จึงประสบปัญหาจากการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ทางด้านกระบวนการทำงานมากกว่าสตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย

ด้านข้อกำหนดของโรงงาน

พบว่า สตรีไทยมุสลิมที่เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ที่มีความเคร่งครัดในศาสนาแตกต่างกัน ประสบปัญหาในการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ด้านข้อกำหนดของโรงงาน แตกต่างกันคือ สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนามาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.2438 ในขณะที่สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.0000 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบจากค่าเฉลี่ยที่ปรากฏพบว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก ประสบปัญหาในการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ด้านข้อกำหนดของโรงงานน้อยกว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย แต่ไม่มีความแตกต่างกันทางด้านเนื้อหาและปริมาณมากนัก และไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่วางไว้ ทั้งนี้เนื่องจาก สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นงานที่ ต้องหารายได้ใน การจุนเจือครอบครัว และอีกประการหนึ่ง เป็นผู้ที่มียุวมมาก จึงมีความคิด ที่มีเหตุผล มากกว่า ผ่าฝืนข้อกำหนดของโรงงานซึ่งจะทำให้ต้องออกจากการทำงานได้ และได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ อุบล เสถียรปภิรณกรณ์ (2520) พบว่า การปรับตัวทางสังคมของนักเรียนไทยมุสลิม ที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย สามารถปรับตัวในด้านต่างๆได้ดีกว่า นักเรียนไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก ดังจะเห็นได้จาก นักเรียนที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อยจะใช้ภาษาไทยมากกว่า มีเพื่อนสนิทที่เป็นไทยพุทธมากกว่า ยินดีที่จะร่วมโต๊ะรับประทานอาหารกับนักเรียนไทยพุทธ มากกว่า นักเรียนที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สว่าง เลิศฤทธิ์ (2535) พบว่า สตรีไทยมุสลิมมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตบางอย่าง เพื่อให้เข้ากับยุคสมัย เช่น การแต่งกาย, การใช้ภาษาสื่อสาร, และการรับวัฒนธรรมจากสังคมเมือง เช่น ค่านิยมในการทำงานนอกชุมชน ที่คนงานไทยมุสลิมเห็นว่า ไม่จำเป็นต้องอยู่กับเหย้าเฝ้าบ้านเรือนตลอดไป อย่างไรก็ตามสตรีไทยมุสลิมเหล่านี้ ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมดั้งเดิมที่ปฏิบัติกันมา

4. สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนามาก มีทางออกเมื่อประสบปัญหาต่อการ
ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมน้อยกว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนาน้อย

พบว่า สตรีไทยมุสลิมที่เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม มีทางออกเมื่อ
เกิดปัญหาจากการทำงาน เมื่อจำแนกสตรีไทยมุสลิมออกเป็นสองกลุ่ม ตามความเคร่งครัด
ในศาสนา มากและน้อย ซึ่งอธิบายได้ดังต่อไปนี้ คือ

1. พบว่า สตรีไทยมุสลิมที่เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เมื่อเกิด
ปัญหาจากการทำงาน มีทางออกโดยการปรับความเข้าใจ ในกลุ่มสตรีไทยมุสลิมที่มีความ
เคร่งครัดในศาสนา มาก จำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 38.37 ในกลุ่มสตรีไทยมุสลิมที่มี
ความเคร่งครัดในศาสนา น้อย มีจำนวน 150 คน คิดเป็น 43.60 ซึ่งเมื่อเปรียบ
เทียบความมากน้อย ตามอัตราส่วนร้อยละที่ปรากฏ จะพบว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความ
เคร่งครัดในศาสนา มาก เมื่อเกิดปัญหาจากการทำงาน มีทางออกโดยการปรับความเข้าใจ
น้อยกว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย ทั้งนี้เป็นเพราะว่า สตรีไทย
มุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย มีการปรับตัวเข้ากับระบบการทำงานในโรงงาน
อุตสาหกรรมได้เร็วกว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก เนื่องจากสตรีไทย
มุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก ได้ปฏิบัติตนอยู่ในขนบธรรมเนียมประเพณี และ
วัฒนธรรมอิสลามมากกว่า

2. พบว่า สตรีไทยมุสลิมที่เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เมื่อเกิด
ปัญหาจากการทำงาน มีทางออกโดยการปรับปรุงตนเอง ในกลุ่มสตรีไทยมุสลิมที่มีความ
เคร่งครัดในศาสนา มาก จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 6.98 ในกลุ่มสตรีไทยมุสลิมที่มี
ความเคร่งครัดในศาสนา น้อย มีจำนวน 29 คน คิดเป็น 8.43 ซึ่งเมื่อเปรียบ
เทียบความมากน้อย ตามอัตราส่วนร้อยละที่ปรากฏ จะพบว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความ
เคร่งครัดในศาสนา มาก เมื่อเกิดปัญหาจากการทำงาน มีทางออกโดยการปรับความเข้าใจ

น้อยกว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนาน้อย จะเห็นได้ว่า ไม่มีความแตกต่างกันมากนัก เมื่อเกิดปัญหาจากการทำงาน มีทางออกโดยการปรับปรุงตนเอง ซึ่งเป็นเรื่องของส่วนบุคคลมากกว่า ที่จะนำกรอบของขนบธรรมเนียมประเพณีมาพิจารณาให้เห็นความแตกต่างกันอย่างชัดเจน

3. พบว่า สตรีไทยมุสลิมที่เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เมื่อเกิดปัญหาจากการทำงาน มีทางออกโดยการไม่เข้าทำงาน ในกลุ่มสตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนาจำนวนมาก จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.87 ในกลุ่มสตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนาน้อย มีจำนวน 6 คน คิดเป็น 1.75 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบความมากน้อย ตามอัตราส่วนร้อยละที่ปรากฏ จะพบว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนาจำนวนมาก เมื่อเกิดปัญหาจากการทำงาน มีทางออกโดยการไม่เข้าทำงานน้อยกว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนาน้อย จะเห็นได้ว่า ไม่มีความแตกต่างกันมากนัก เมื่อเกิดปัญหาจากการทำงาน มีทางออกโดยการไม่เข้าทำงาน ซึ่งเป็นเรื่องของส่วนบุคคลมากกว่า ที่จะนำกรอบของขนบธรรมเนียมประเพณีมาพิจารณาให้เห็นความแตกต่างกันอย่างชัดเจน

4. พบว่า สตรีไทยมุสลิมที่เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เมื่อเกิดปัญหาจากการทำงาน มีทางออกโดยการลาออก ในกลุ่มสตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนาจำนวนมาก ไม่ปรากฏว่า เลือกวิธีการดังกล่าว ในกลุ่มสตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนาน้อย ไม่ปรากฏว่า เลือกวิธีการดังกล่าว

พบว่า ทางออกเมื่อประสบปัญหาจากการทำงาน ในโรงงานอุตสาหกรรม ระหว่างสตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนาจำนวนมาก และสตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนาน้อย ไม่มีความแตกต่างกันทั้งในด้านเนื้อหาและปริมาณ ซึ่งไม่ได้เป็นไปตาม

สมมุติฐาน ทั้งนี้เป็นเพราะว่า จากงานวิจัยของ สว่าง เลิศฤทธิ์ (2535) พบว่า แม้สตรีไทยมุสลิมจะมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตบางอย่าง แต่การเปลี่ยนแปลงนั้น ก็ไม่มีผลกระทบหรือขัดแย้งร้ายแรงต่อบรรทัดฐานทางสังคมและวัฒนธรรม และนอกจากนี้ จากการศึกษาวิจัยของ นีอารีน่า สุโลมาน (2534) พบว่า วิธีการดำเนินชีวิตมีผลกระทบต่อการทำงานคือ แรงงานไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา โดยเฉพาะการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา คือ การละหมาดและการถือศีลอด มีผลกระทบต่อการทำงาน และเมื่อพิจารณาแนวทางส่งเสริมที่จะให้เกิดความสมดุลระหว่างวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิม พบว่า การปรับตารางการผลิต เป็นแนวทางที่ส่งเสริมให้เกิดความสมดุลได้มาก แม้วานายจ้างในสถานที่ประกอบการบางแห่งที่ดำเนินการมา 1-2 ปี จะไม่เข้าใจการดำเนินชีวิต ของชาวไทยมุสลิมเท่าที่ควร แต่นายจ้างในโรงงานดังกล่าวได้พยายามศึกษา วิธีการดำเนินชีวิตของชาวไทยมุสลิม เพื่อเป็นแนวทางการจัดสวัสดิการ เพื่อเอื้อต่อการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาอิสลามต่อไป เพราะฉะนั้น ทางออกของสตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มากและสตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย จึงไม่มีความแตกต่างกัน ทั้งทางด้านเนื้อหาและปริมาณ

ผลการวิจัยตามแนวคิดทฤษฎี

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นงานวิจัยแรกที่ต้องการทราบข้อเท็จจริง จากแนวคิดทางศาสนาของ แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) ในเรื่องศาสนากับความเจริญทางเศรษฐกิจในระบบทุนนิยม ที่ใช้ในการศึกษาคือ ศาสนามีอิทธิพลในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ (และศาสนาอิสลามไม่เอื้อต่อความเจริญทางอุตสาหกรรม และการทำงานในระบบสมัยใหม่)

จากผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่าการทำงานในระบบสมัยใหม่ ของสตรีไทยมุสลิมพบความแตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างสตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก กับสตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย ทางด้านสาเหตุของการเข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก มีสาเหตุของการเข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นสาเหตุทางด้านเศรษฐกิจทั้งหมด ในส่วนสาเหตุทางด้านสังคม ปรากฏว่า ไม่พบว่าสาเหตุดังกล่าวที่กล่าวมาแล้วนั้น เป็นสาเหตุให้สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่วางไว้ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า สตรีไทยมุสลิมที่เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก เป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรอบของวัฒนธรรมอิสลาม ประเพณีและกฎเกณฑ์ทางศาสนามีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตนของบุคคลสูงมาก ซึ่งสนับสนุนแนวความคิดของเวเบอร์ ที่ได้กล่าวไว้ว่า แนวคิดทางศาสนาที่จะนำไปสู่การพัฒนาแบบทุนนิยมคือ ความคิดแบบปัจเจกบุคคลนิยม เช่น การรู้จักคุณค่าของเวลา การตรงต่อเวลา ความเป็นผู้มีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียร การรู้จักประหยัด และความรักอิสระเสรี (ประจิดร, 2527 : 74) มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ซึ่งจะเด่นชัดมากสำหรับลัทธิโปรเตสแตนต์ แต่ในระบบความคิดศาสนาทางตะวันออก ไม่มีความเด่นชัดนักในด้านดังกล่าวทางด้านเศรษฐกิจ ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาทางตะวันออก ที่มีบทกำหนดความเชื่อ การปฏิบัติในชีวิตประจำวันใน

ความศรัทธาโดยทั่วไปของสตรีไทยมุสลิม ต้องปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบของขนบธรรมเนียม ประเพณี สตรีไทยมุสลิมผู้อยู่ในสถานภาพของภรรยา ต้องดูแลงานบ้านและครอบครัว การ ประกอบอาชีพไม่ใช่ว่าหน้าที่หลักของสตรีไทยมุสลิม ซึ่งในเชิงสังคมวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ผู้ชายต้องเป็นฝ่ายหาเลี้ยงครอบครัว (คลมบรรจันและแวฮูเซ็ง, 2529) ซึ่งการ ที่สตรีไทยมุสลิมต้องเข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นเพราะความขัดสนทางด้าน เศรษฐกิจ ซึ่งประกอบด้วย ไม่มีที่ดินทำกิน ว่างจากการเกษตรและการประมง ทว่าการ เกษตรและประมงไม่ได้ผลมากกว่า ความต้องการทางด้านสังคม ซึ่งประกอบด้วย ความ ก้าวหน้าในการทำงาน สามารถมีเพื่อนมากขึ้น มีเกียรติ มีหน้าตาในสังคม และรายได้ดี ซึ่งเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบสาเหตุการเข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ของสตรีไทย มุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนาน้อย ระหว่างสาเหตุทางด้านเศรษฐกิจและสาเหตุทาง ด้านสังคมปรากฏว่า เป็นไปตามสมมุติฐานที่วางไว้ แต่ไม่มีความแตกต่างในด้านปริมาณ มากนัก ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการที่สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนาน้อย ในบาง ส่วนมีการปรับตัวทางด้านสังคม และวัฒนธรรม ได้มากและมีมุมมองทางด้านการทำงานใน ระบบเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันได้ดีพอสมควร ทั้งนี้เป็นเพราะว่าสตรีไทยมุสลิมที่เข้ามาทำ งานในโรงงานอุตสาหกรรม ที่มีความเคร่งครัดในศาสนาน้อย เป็นผู้ที่ปฏิบัติตนอยู่ในกรอบ ของวัฒนธรรมอิสลาม ประเพณีและกฎเกณฑ์ทางศาสนามีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตน ของบุคคล อยู่ในระดับที่ต่ำ เพราะฉะนั้นศาสนาไม่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตนมากนัก ซึ่งสนับสนุนแนว ความคิดของเวเบอร์ ที่ได้กล่าวไว้ว่า แนวคิดทางศาสนาที่จะนำไปสู่การพัฒนาแบบทุนนิยม คือ ความคิดแบบปัจเจกบุคคลนิยม เช่น การรู้จักคุณค่าของเวลา การตรงต่อเวลา ความ เป็นผู้มีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียร การรู้จักประหยัด และ ความรักอิสระเสรี (ประจิตร, 2527: 74) มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจ ทุนนิยม ซึ่งจะเด่นชัดมากสำหรับลัทธิโปรเตสแตนต์ แต่ในระบบความคิดศาสนาทางตะวันออก ไม่มีความเด่นชัดนัก ในด้านดังกล่าวทางด้านเศรษฐกิจ ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาทางตะวัน ออก ที่มีบทกำหนดความเชื่อ การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ในความศรัทธาโดยทั่วไปของ สตรีไทยมุสลิมต้องปฏิบัติตน ให้อยู่ในกรอบของขนบธรรมเนียมประเพณี สตรีไทยมุสลิมผู้อยู่

งานสถานภาพของภรรยา ต้องดูแลงานบ้านและครอบครัว การประกอบอาชีพมาทำหน้าที่หลักของสตรีไทยมุสลิมซึ่งในเชิงสังคมวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ผู้ชายต้องเป็นฝ่ายหาเลี้ยงครอบครัว (ดลมนรรัตน์และแวฮูเซ็ง, 2529) เพราะฉะนั้นการที่สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย ซึ่งศาสนามีอิทธิพลในการปฏิบัติตนในสังคมน้อยอยู่แล้ว จึงมีแนวความคิดที่มีความคล้ายคลึงกับบุคคลทั่วไปในระบบทุนนิยม ซึ่งแม้ว่าจากการศึกษาเป็นการยืนยันสมมุติฐานที่วางไว้ แต่ในส่วนสาเหตุทางด้านสังคมก็มีอยู่มากที่ส่งผลให้สูงพอสมควร ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สว่าง เลิศฤทธิ์ (2535) พบว่า คนงานสตรีไทยมุสลิมที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตบางอย่างให้เข้ากับยุคสมัย เช่น การแต่งกาย การใช้อาษาสื่อสาร และการรับวัฒนธรรมจากสังคมเมือง เช่น ค่านิยมการทำงานนอกชุมชน ที่คนงานสตรีไทยมุสลิมเห็นว่าไม่จำเป็นที่อยู่กับเหย้า ฝ้ากับเรือนเสมอไป สตรีไทยมุสลิมส่วนใหญ่มักเข้ามาทำงาน มาจากครอบครัวพื้นฐานทางอาชีพเป็นชาวนา ชาวสวน และชาวประมง ระดับการศึกษาค่อนข้างต่ำ ชุมชนซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของคนส่วนมาก เป็นชุมชนที่ได้รับผลจากการที่สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไป เช่น ชุมชนที่อยู่ริมทะเล มีปัญหาด้านสัตว์ทะเลลดปริมาณลง จนไม่เพียงพอต่อการยังชีพ ชุมชนชาวนาประสบปัญหาภัยแล้งบางปี สภาพเช่นนี้ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการอพยพแรงงานจากหมู่บ้านเข้าสู่โรงงานอุตสาหกรรม

ในด้านสำนักความรับผิดชอบต่อการทำงานนอกบ้าน โดยเฉพาะที่มีความแตกต่างกันชัดเจน สามารถวัดด้วยค่าทางสถิติ t-test คือ การมาถึงที่ทำงานก่อนหรือทันเวลาเป็นประจำ การทำงานที่ได้รับมอบหมายทันเวลาที่กำหนด การไม่เห็นสิ่งผิดปกติเกิดขึ้นในโรงงานแล้วบอกให้หัวหน้าทราบ ในส่วนที่เป็นอุปสรรคในการปฏิบัติศาสนกิจทางศาสนาจะเป็นอุปสรรคในการตอบสนองความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากสตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก ไม่สามารถตอบสนองความต้องการทางด้านเศรษฐกิจได้เท่าที่ควร ในสถานการณ์ที่ต้องเร่งรีบการผลิตในระบบของอุตสาหกรรม อันสืบเนื่องมาจาก

การที่กำหนดสถานภาพของสตรีไทยมุสลิมเอาไว้ในศาสนาอิสลาม ในการปฏิบัติศาสนกิจ
 ด้านต่างๆ แต่ขณะเดียวกันทางโรงงานอุตสาหกรรม ก็มีการกำหนดกฎระเบียบของโรง
 งานอุตสาหกรรมเอาไว้อย่างชัดเจนในเรื่อง เวลาการทำงาน กระบวนการทำงาน ข้อ
 กำหนดของโรงงาน แต่ถ้ามีการปรับเข้าด้วยกันทั้งสองฝ่ายทั้งฝ่ายแรงงาน สตรีไทยมุสลิม
 และฝ่ายโรงงานอุตสาหกรรม โดยทางโรงงานอุตสาหกรรมมีการศึกษาพื้นฐานทางด้านสังคม
 ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของแรงงานสตรีไทยมุสลิมเป็นที่เข้าใจแล้วนำมา
 วางกฎเกณฑ์ในการทำงาน ให้สอดคล้องกับพื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรมของสตรีไทยมุสลิม
 จะทำให้สามารถได้แรงงานที่มีประสิทธิภาพในการทำงานพอสมควร ทั้งนี้ อาจจะสืบเนื่อง
 มาจากการที่ศาสนาอิสลาม เป็นศาสนาที่ชีวิตความเป็นอยู่ของผู้นับถือศาสนาอิสลาม จะต้อง
 ประพฤติปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักศาสนา โดยใช้คัมภีร์อัลกุรอานเป็นธรรมนูญแห่งชีวิต และ
 หลักการทางศาสนาอิสลาม ตามคัมภีร์อัลกุรอานนั้น ส่วนแล้วแต่เป็นปัจจัยที่นำไปสู่การ
 พัฒนาทางด้านจิตใจและวัตถุของมนุษย์ควบคู่กันไป โดยไม่ได้วางน้ำหนักด้านใดด้านหนึ่งมาก
 กว่ากัน ไม่ได้มุ่งด้านเศรษฐกิจจนลืมทางด้านศาสนา และไม่ได้มุ่งทางด้านศาสนาจนลืม
 ปากท้อง(เศรษฐกิจ) เมื่อเปรียบเทียบจากค่าเฉลี่ยที่ปรากฏพบว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความ
 เคร่งครัดในศาสนา มาก มีความสันทัดรับผิดชอบต่อการทำงานนอกบ้านโดยรวมทุกด้านคือ
 ด้านการมาถึงที่ทำงานก่อนหรือทันเวลาเป็นประจำ ด้านการมาทำงานเป็นประจำ ด้าน
 การปฏิบัติตามข้อกำหนดของโรงงาน ด้านการทำงานที่ได้รับมอบหมายเสร็จทันเวลาที่
 กำหนด ด้านเมื่อสิ่งผิดปกติเกิดขึ้นในโรงงาน แล้วบอกให้หัวหน้าทราบน้อยกว่า สตรีไทย
 มุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่วางไว้ ทั้งนี้ได้สอดคล้อง
 กับงานวิจัยของ ฉวีวรรณ วรรณประเสริฐและคณะ (2524) พบว่า ชาวไทยมุสลิมมีการ
 ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้จากงานวิจัยของ สว่าง
 เลิศฤทธิ์ (2535) พบว่า ชีวิตการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เริ่มขึ้นตั้งแต่เวลา
 05.00 น. คนงานส่วนมากจะแต่งชุดทำงานออกจากบ้าน แต่ไม่ใช่แต่งครบเครื่องกล่าว
 คือ ใส่กางเกง เสื้อประจำโรงงาน หมวกและรองเท้า แต่ก่อนเข้าโรงงานต้องแต่งให้
 ครบเครื่อง เพราะกฎของโรงงาน มีว่าเมื่อถึงโรงงานพร้อมที่จะทำงานได้ทันที นอกจากนี้

ยังพบอีกว่า คนงานที่มีอายุ 30 ปีขึ้นไป และแต่งงานแล้ว ส่วนใหญ่มักจะไม่แต่งชุดทำงาน ออกจากบ้าน เพราะเกรงว่าคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้าน หว่านว่าแต่งตัวไม่ถูกต้องตามประเพณี ดังนั้นสตรีกลุ่มนี้ มักจะนุ่งกางเกงทำงานแล้ว ผ่าถุงทับอีกชั้น และผ้าคลุมผมตามประเพณีปฏิบัติ ซึ่งสนับสนุนแนวความคิดของเวเบอร์ที่ได้กล่าวไว้ว่า แนวคิดทางศาสนาที่จะนำไปสู่การพัฒนาแบบทุนนิยมคือ ความคิดแบบปัจเจกบุคคลนิยม เช่น การรู้จักคุณค่าของเวลา การตรงต่อเวลา ความเป็นผู้มีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียร การรู้จักประหยัด และความรักอิสระเสรี (ประจิดตร, 2527 : 74) การทำงานด้วยความขยันขันแข็ง และประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ทำให้บุคคลทำงานหนัก มีการแข่งขัน และค่านิยมดังกล่าวกลายเป็นลักษณะค่านิยมของบุคคล การเติบโตของระบบทุนนิยมเมื่อบุคคลมีการแข่งขันทำงาน (Victor Baldrige, 1980 : 346) มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ซึ่งจะเด่นชัดมากสำหรับลัทธิโปรเตสแตนต์ แต่ในระบบความคิดศาสนาทางตะวันออก ไม่มีความเด่นชัดนักในด้านดังกล่าวทางด้านเศรษฐกิจศาสนาอิสลามเป็นศาสนาทางตะวันออก ที่มีบทกำหนดความเชื่อ การปฏิบัติในชีวิตประจำวันในความสัมพันธ์โดยทั่วไป ของสตรีไทยมุสลิมต้องปฏิบัติตามห้วงวนรอบของขนบธรรมเนียมประเพณี สตรีไทยมุสลิมผู้อยู่ในสถานภาพของภรรยา ต้องดูแลงานบ้านและครอบครัว การประกอบอาชีพไม่ว่าหน้าที่หลักของสตรีไทยมุสลิม ซึ่งในเชิงสังคมวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ผู้ชายต้องเป็นฝ่ายหาเลี้ยงครอบครัว (ดลมนรจนและเวฐเชิง, 2529) และสตรีที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มีความหวาดหวั่นในการสูญเสียความบริสุทธิ์ทางศาสนา อันเนื่องมาจากปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนมุสลิมไม่ว่าด้านเศรษฐกิจสังคม การเมือง การศึกษา การพัฒนาและการศาสนา นั้นแสดงว่ายิ่งชาวไทยมุสลิมมีความเคร่งครัดในศาสนามากขึ้นเท่าไร ก็ย่อมที่จะมีความต้องการพิทักษ์ความบริสุทธิ์ทางศาสนา ตามหลักการที่ตนเองเชื่อมากเท่านั้น (สุรพงษ์, 2531 : 72) จึงทำให้สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มีความสันทัดรับผิดชอบต่อการทำงานนอกบ้านน้อยกว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย และสตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก ในการปฏิบัติศาสนกิจไม่สามารถที่จะปฏิบัติได้เต็มที่มากนัก เนื่องจากการปฏิบัติศาสนกิจทาง

ศาสนาของสตรีไทยมุสลิม อยู่บนพื้นฐานความศรัทธาที่ว่า แท้จริงไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์ (จุบฮาฯ) องค์เดียวและแท้จริงมุฮัมมัด (ศ็อล) คือศาสนทูตของพระองค์ และนั่นคือ การยอมรับเอาคัมภีร์อัลกุรอาน คำสอนแบบฉบับของท่านศาสดา (ศ็อล) มาเป็นธรรมนูญแห่งชีวิต เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนหรือการประกอบศาสนกิจต่างๆ เช่น การละหมาด การถือศีลอด การแต่งกาย การประกอบพิธีฮัจย์ เป็นต้น ดังนั้นหลักศรัทธานี้จึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญมากที่สุด ที่จะต้องนำไปปฏิบัติ เพื่อที่จะเป็นมุสลิมที่สมบูรณ์เพื่อสังคม ในการสร้างความเป็นระเบียบ ความเป็นวินัยกับตนเองและเมื่ออยู่ในสังคม เพราะฉะนั้นจึงเป็นอุปสรรคในการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม จึงเกิดปัญหาในกระบวนการทำงานได้มากกว่า และการที่สตรีที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มีความหวาดหวั่นในการสูญเสียความบริสุทธิ์ทางศาสนา อันเนื่องมาจากปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนมุสลิมไม่ว่าด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา การพัฒนาและการศาสนา นั้นแสดงว่ายิ่งชาวไทยมุสลิมมีความเคร่งครัดในศาสนามากขึ้นเท่าไร ก็ย่อมที่จะมีความต้องการพิทักษ์ความบริสุทธิ์ทางศาสนา ตามหลักการที่ตนเองเชื่อมากเท่านั้น (สุรพงษ์, 2531: 72) และสนับสนุนกับแนวความคิดของเวเบอร์ ที่กล่าวว่า ประชาชนผู้ซึ่งอยู่ภายใต้ระบบทุนนิยม จะเห็นความสำคัญของขนบธรรมเนียมประเพณีน้อยมาก เพราะขนบธรรมเนียมประเพณีและทุนนิยม จะมีความขัดแย้งทางด้านทัศนคติของบุคคล (Steven Vago, 1989 : 345) เพราะฉะนั้นสตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก จึงประสบปัญหาจากการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม มากกว่าสตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย

จากที่กล่าวมาแล้วในช่วงต้น เพราะฉะนั้น การศึกษาการยอมรับการทำงาน
ในระบบสมัยใหม่ของสตรีไทยมุสลิม สรุปได้ว่า เพราะภาวะทางด้านเศรษฐกิจที่มีบีบรัดจน
ทำให้สตรีไทยมุสลิม ต้องเปลี่ยนบทบาทของตนเอง จากการที่ต้องทำหน้าที่เฉพาะของตน
แต่ภายในบ้าน จึงต้องออกมาทำงานนอกบ้าน เพื่อที่จะต้องแก้ปัญหาหรือต้องช่วยเหลือ
ฐานะทางเศรษฐกิจทั้งของตนเองและของครอบครัว โดยอาจจะต้องละเว้นการปฏิบัติหน้าที่
ตามสถานภาพที่ควรจะเป็นและการปฏิบัติตามหลักศาสนาไปบางส่วน และความเคร่งครัด
ในศาสนายังมีมากขึ้นเท่าไร ย่อมที่จะเป็นอุปสรรคต่อการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม
มากขึ้นเท่านั้น

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สรุบบัญหาและอุปสรรคได้ดังนี้

1. งบประมาณและระยะเวลาในการศึกษาวิจัยมีจำกัด ทำให้ไม่สามารถที่จะเพิ่มกลุ่มตัวอย่างได้มากกว่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรีที่เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม

2. เนื่องจากผู้วิจัยในครั้งนี้เป็นชาย จึงเป็นอุปสรรคในการสอบถามกลุ่มตัวอย่างแต่ละคนได้ในระยะเวลาที่ไม่นานนัก

3. การเก็บข้อมูลมีความยากลำบาก เพราะโรงงานอุตสาหกรรมไม่ให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ และบางโรงงานไม่อนุญาตให้ผู้สัมภาษณ์เข้าไปในโรงงาน

4. ปัญหาทางด้านการสื่อสารความเข้าใจกับกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างใช้ภาษาถิ่น (ภาษายาวี) เป็นส่วนใหญ่ จึงเสียเวลาในการชี้แจง

5. เนื่องจากโรงงานบางโรงงานไม่อนุญาตให้เข้าไปเก็บข้อมูล จึงไม่สามารถใช้วิธีการ Random ได้ นอกจากการใช้การเลือกโดยบังเอิญตามโควต้าโดยประมาณ อย่างไรก็ตามการเก็บข้อมูลก็ได้กระจายไปยังส่วนต่างๆ ของพื้นที่ จังหวัดปัตตานี

ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง "การยอมรับการทำงานในระบบสมัยใหม่ของสตรีไทยมุสลิม : ศึกษากรณีสตรีไทยมุสลิมที่เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม จังหวัดปัตตานี" มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. เจ้าของสถานประกอบการควรที่จะศึกษาลักษณะทางสังคมวัฒนธรรม ของคนงานที่เป็นสตรีไทยมุสลิม เพื่อที่จะสามารถวางกฎระเบียบ ข้อกำหนดของโรงงานให้มีความสอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีของแรงงานไทยมุสลิม ที่เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เช่น การสร้างสถานที่ละหมาดให้เป็นสัดส่วน มีความสะอาด การให้เวลาในการละหมาดคนงานที่เป็นมุสลิมในเวลาที่ยังพอ การออกแบบเครื่องแต่งกายที่ไม่ขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีของสตรีไทยมุสลิม

2. หน่วยงานของรัฐควรที่จะร่วมมือกับโรงงานอุตสาหกรรม ในการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม และระบบการทำงานในระบบสมัยใหม่ ที่ไม่ขัดต่อหลักการทางศาสนาอิสลาม

3. คนงานสตรีไทยมุสลิมที่เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ควรที่จะศึกษา ทำความเข้าใจระบบการทำงานที่ต้องแข่งกับเวลา กฎระเบียบต่างๆ ของโรงงานอุตสาหกรรม

4. น่าจะมีการศึกษาวิจัยการยอมรับการทำงานในระบบสมัยใหม่ โดยเฉพาะในโรงงานอุตสาหกรรม กับกลุ่มสตรีไทยมุสลิมที่ไม่ได้เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ว่ามีความคิดเห็น มีความยอมรับต่อการทำงานในระบบสมัยใหม่อย่างไรบ้าง เพื่อที่จะเป็นประโยชน์ในการวางแผนต่อไป

5. หากมีการวิจัยต่อไป กลุ่มตัวอย่างโดยเฉพาะสตรีไทยมุสลิม และจำนวน
โรงงานอุตสาหกรรมที่มีสตรีไทยมุสลิมเข้ามาทำงานควรที่จะมีจำนวนมากกว่านี้

6. ระยะเวลาในการทำวิจัยและงบประมาณควรที่จะมีเพียงพอ เพื่อที่จะไม่
เป็นอุปสรรคในการทำวิจัย และการเดินทาง